

Zaterdag 1 mei 1915 – ochtendeditie

Belgische kinderen.

Van de heer A. Kellenaers is gisteren te Leiden bericht ontvangen, dat hij zondag uit België te Leiden zal terugkeren met waarschijnlijk 16 noodlijdende kindertjes, onder wie 4 Israëlietjes.

Parijs, 30 april. Officieel bericht van vanavond:

Ten noorden van Ieper zijn wij op het gehele front vooruitgekomen en wel over afstanden, wisselend van een halve tot een km. Wij hebben twee achtereenvolgende loopgraaflijnes genomen en tal van gevangenen gemaakt.

Londen, 30 april. Maarschalk French deelt mede, dat de toestand op ons front onveranderd is. In de streek nabij Ieper heeft de artillerie grote bedrijvigheid aan de dag gelegd. De Fransen, gesteund door onze artillerie, zijn aan de linkerkant van ons front aanmerkelijk opgeschoten.

Ten oosten van Ieper heeft ons geschut een Duits vliegtuig neergeschoten.

Uit Oostburg meldt men ons:

Bij onderzoek is gebleken, dat de gisteren namiddag gehoorde schoten afkomstig waren van het inschieten van zware kanonnen.

Uit de richting van Ieper dringt tot hier steeds hevig kanongebulder door.

Het leven te Brussel (KVdW).

April.

“Hebben wij ons aangepast?” vroeg ik in mijn vorige brief. En ik stelde vast, dat er in het humeur van de Brusselaar geen verandering gekomen was.

Ik sprak, wel te verstaan, van de doorsnee Brusselaar, of hij nu bankier is of baliekluiver, zoals ik het zo elegant uitdrukte; van de man, die zijn onveranderde, onveranderlijke psychische inhoud dankt aan een gewone welstand, dewelke hem een, soms ergerend en steeds oppervlakkig, optimisme verzekert, maar hem ook - en dit mag niet over het hoofd gezien - een geestelijke vrijheid en een onafhankelijkheidsgevoel schenkt, die een prachtige factor van volkskracht zijn, en waar men niet dan met ontzag naar opzien kan.

Er zijn echter nog andere Brusselaars, en je had het al geraden. Het zijn de dwarsdrijvers eerst, die bedoeld levensgemak niet boven zijn waarde schatten, en geestelijke activiteit of kritische zin genoeg bezitten om er zich niet door te laten opsorpen; het zijn, daarna, de bij aanleg voorbestemde of door hun ambacht gedwongen onderzoekers naar de waarde van dat levensgemak en van zijn gevolgen, en die er aldus sceptisch en zelfs negerend voor komen te staan; er zijn eindelijk de hypergevoeligen, die gretig genieten, zelfs van smart en van ellende, en nooit de tijd hebben gehad, hun indrukken, hun gevoelens tot een onveranderlijke gemoedsbodem te laten bezinken. De eersten zijn, eenvoudig, verstandige lui, zoals onze twijfelachtige tijd ze weet te kneden; de tweeden zijn psychologen en wetenschappelijk ontwikkelden; de laatsten zijn niets anders dan artiesten (waar ik sommige intelligente vrouwen aan toevoeg), maar die, in een wereldstad als Brussel, waar ook geestelijke weelde in ere is, wel hun woordje hebben mee te spreken.

Dat is nu eenmaal het drievoudig soort mensen, waar ik het meest mee omga. O, niet dan verscholen in het nederigste hoekje; - het

hoekje echter, waar men alles het beste kan gadeslaan zonder al te zeer te worden opgemerkt.

En - of ook dezen nu, zij het zelfs maar in schijn, na deze tweehonderd vijftig dagen aangepast kunnen worden geacht?

Ik denk aan het heden alleen, hoe weer voor mij komt spoken het afschuwelijke visioen der eerste dagen, en de lome neerslachtigheid die er op volgde, waardoor, nu en dan, de zenuwschok trilde, die de minste gebeurtenis teweeg bracht. Ik overdrijf geenszins, als ik zeg dat zo goed als al mijn vrienden er ineens tien jaar ouder gingen uitzien, zoals gebeurt bij het verlies van een geliefd wezen. Maar, zoals ik zei: ik wil alleen aan deze tweehonderd vijftigste dag denken, en wijs daarbij zelfs de veiligheidskleppen en remtoestellen af, die mensen als hier bedoeld, veel meer en veel beter geschikt en samengesteld als bij oppervlakkige mensen, bezitten aan hun ironie en aan hun sarcasme, evengoed trouwens als aan hun gewoonte van introspectie en geestelijke kuisheid, en niet het minst aan de ontheffende kracht van hun fantasie en het zuiverend vermogen van hun lach: alle factoren die bij het herstellen van moreel evenwicht van het grootste nut zijn.

Mijn vrienden hebben bewezen, ze in de mate te bezitten, die van hen kon worden verwacht. Is daarom bewust evenwicht hersteld? Hebben zij, in andere woorden, de innerlijke vrede veroverd, in afwachting van de andere?...

Ik had onlangs een gesprek met één van hen, en die zegde me, onder meer:

“De omstandigheden, heel de tijd die de omstandigheden tot een synthese hebben samengevat, hebben mij van alle weelde, van alle vroeger geliefkoosd gemak wars en afkerig gemaakt. Zie: ik spreek

met mijn huisgenoten en vrienden, en dat heeft natuurlijk niets met literatuur te maken; ik schrijf brieven, ik teken wel eens een inval op, en ook dat is geen literatuur of bedoelt niet, het te zijn. Maar ik luister naar mijn woorden of herlees wat ik geschreven heb. En dan zie ik, dat ik mij zo goed als altijd te buiten ben gegaan aan beelden, aan beeldspraak. - Ik overdrijf misschien: maar mijn gevoel van dit ogenblik, een soms beklemmend gevoel, is, dat wij zelfs met de weelde van geest en het hart, dat wij zelfs met beelden zuinig moeten zijn. Niet uit teken van rouw: ik oordeel dat het de tijd niet is van rouwen; maar uit een noodzakelijkheid van stijfheid, uit de eis dat wij onszelf niet meer mogen begoochelen. Want men is meestal steeds door zichzelf bedot.”

Deze uitspraak is van een misschien al te gevoelig mens. Zij is echter symptomatisch, in haar hyperbolische expressie, voor een feit dat niet kan geloofend worden: de lieden, waar ik het hier over heb, zijn rijker geworden aan een intellectuele “pudeur”, aan een algemene morele strengheid, die hun iets als afkeer inboezemt voor hetgeen hun het hoogste genot was. En zij, die in hun levensgemak heel wat hogere genietingen mochten smaken dan de... andere Brusselaar, of hij nu bankier is of baliekluiver, zij hebben, niet willekeurig maar gedwongen als door een hoger gebod, zoo goed als afgezien, voorlopig althans, van hetgeen de echte grondslag van hun leven was. Zodat zij thans dobberen, als wrakken, op pijnlijke ongewisheid, - wat men nu juist geen aanpassing kan noemen.

Bij duur van tijd hebben, weliswaar, de schilder tenslotte het penseel, de beeldhouwer de boetseerstok weer ter hand genomen. De professor, al blijft de hogeschool gesloten, is tot zijn boeken teruggekeerd. En de letterkundige maakt misschien wel weer verzen, schrijft allicht weer proza, het voorbeeld volgend van Stijn Streuvels, die - het zijn zijn eigen woorden - nu eenmaal niet van oorlogsromantiek houdt maar het gezonde voedsel der realiteit, door

wie het hem ook geboden wordt, verkiest boven idealistische sentimentaliteit, en nooit ofte nimmer, door wat het ook weze, zich heeft laten afleiden van het “Nulla dies sine linea”, - “linea” die hij, in zijn dagboek tot de zichzelf opgelegde dagelijkse “pagina” heeft uitgedijd, zoals hijzelf verklaarde. Want Stijn Streuvels is een plichtgetrouwe schrijver.

Maar nu rijst de vraag: is dat alles uiting van de natuurlijke drang, van de onontkomelijke scheppingsdrang, die wij ons, misschien omdat wij ons van niets anders bewust zijn, of omdat wij vooralsnog geen maatstaf tot vergelijking bezitten, niet konden voorstellen dan als een vredesbloem; - is dat nu in alle onbevanging ontstane, in alle onafhankelijkheid uitgesproken kunst, gelijk zij in vreedstijd bloeit en zoals wij ze ons niet dan in vreedstijd mogelijk denken? In gemoede: ik geloof het niet.

Ik geloof het niet, omdat artiesten, waarmee ik erover sprak, mij gelijk gaven, als ik ze toeschreef aan de algemeen heersende verveling. Onze zenuwen zijn nu eenmaal moe en sedert maanden gebeurt er niets meer dat ze schokt of opwindt. En dan blijft er tegen neurasthenie werkelijk geen andere remedie meer, dan zich kunstmatig weer aan kunst te zetten; dan zich te dwingen, - enkele aanvliedingen van vernuft, sommige zintuiglijke aanhitsingen van het talent niet te na gesproken, - tot laffe, maar dan toch bezighoudende producten. En men heeft zoveel tijd te verliezen tegenwoordig!

Trouwens, de anderen, de niet producerende diletantten, de kunstzinnigen, die toch ook deel uitmaken van de “fijne kunstbeschaving” (het woord werd hier onlangs gebruikt), die Brussel in gewone tijd kenmerkt: reageren zij waarlijk op de geboden prestaties? Is er, met andere woorden, voor het ogenblik kunstleven in Brussel, dat ons een terugkeer tot de zeden van vóór de oorlog,

dat werkelijke “aanpassing” vanwege de intellectuelen bewijzen zou?

Wij zullen dat eens samen in mijn volgende brief onderzoeken.

Antwerpen.

Te beginnen met heden, 1 mei, hebben de cafés te Antwerpen weer vergunning om tot 10 uur 's avonds open te blijven.

De diamantindustrie begint enigszins te herleven, doch de kooplieden, die hierheen komen, doen dit alleen om koopjes te halen en deze koopjes in Nederland tegen normale prijs om te zetten. De lonen voor de diamantbewerkeren zijn zeer verschillend. Sommigen verdienen slechts fl. 17,50 à fl. 20 per week.

De prijzen der levensmiddelen zijn niet abnormaal hoog.

Het fietsrijden is nog steeds door geheel België verboden. Werklieden, in het bezit van een vergunning, mogen zich per fiets van huis naar hun werk begeven.

Zaterdag 1 mei 1915 – avondeditie

Londen, 1 mei. Een reiziger die gisterenmiddag van Veurne kwam, vertelde dat de oorlogsschepen der bondgenoten een hevige aanval deden op Westende, dat bijna aan Lombardsijde grenst.

Londen, 1 mei. Aan de Morning Post is de 30^e april uit Noord-Frankrijk geseind:

De bondgenoten winnen door gestaag, methodisch vechten het ten oosten van het kanaal van Ieper verloren terrein terug. De Franse

bladen brengen warme lof aan de verrichtingen der Britse ruitery in deze fase. Zij voerde reeksen schitterende aanvallen uit, veegde het terrein schoon voor het voetvolk en sneed op vele punten Duitsers af. Talrijke gevangenen zijn de laatste vier dagen gemaakt. Er zijn er ten minste 2000 op het gevechtsterrein bij Ieper in onze handen gevallen. Achter de Duitse linies worden grote troepenmassa's samengetrokken. Men verwacht, dat de slag binnenkort op hevige wijze hervat zal worden. Te Ieper staat nog maar één huis overeind.

Parijs, 1 mei. Officiële mededeling van hedenmiddag 3 uur:

In België ten noorden van Ieper zijn de Fransen, al aanvallend, over het gehele front vooruitgekomen over een afstand wisselend van 500 tot 1000 meter.

De Fransen hebben twee linies loopgraven genomen en zeer talrijke gevangenen gemaakt.

Berlijn, 1 mei. Officiële mededeling van het grote hoofdkwartier:

De gisteren gemelde gevechten op de westelijke kanaaloever ten noordwesten van Ieper zijn met een mislukking en zware verliezen voor de vijand geëindigd.

Ten oosten van het kanaal ten noorden van Ieper heeft de vijand weer herhaaldelijk vergeefs een voorwaartse beweging ondernomen.

De vijand verloor gisteren weer drie vliegtuigen. Een Engels werd ten zuidwesten van Tielt neergeschoten, een ander vliegtuig bij Wieltje, ten noordoosten van Ieper, tot vallen gebracht en in elkaar geschoten, het derde werd uit een vijandelijke groep bij Niedersulzbach in de Elzas gedwongen te landen.

De bommen met verstikkende gassen.

De officiële Belgische commissie, die een onderzoek instelt naar de door de Duitsers in België gepleegde schending van de regels van het volkenrecht en van de oorlogswetten en –gebruiken, spreekt in haar 14^e rapport, dat zij de 24^e april aan de Belgische minister van justitie heeft uitgebracht, over de door de Duitsers gebruikte bommen met verstikkende gassen.

Wij laten de vertaling van het rapport hier volgen:

Mijnheer de minister, De commissie van onderzoek heeft de eer u het volgende rapport aan te bieden over het gebruik door het Duitse leger van verstikkende gassen, welk gebruik in strijd is met de bepalingen van de op 29 juli 1899 te 's Gravenhage ondertekende verklaring, waarbij de mogendheden, die de overeenkomst aangaan – tot welke Duitsland behoort – “zich het gebruik van projectielen, die tot enige doel hebben verstikkende of dodelijke gassen te verspreiden, ontzeggen”.

De 22^e april 1915 hebben de Duitsers de aanval op de sector Steenstraat-Langemark voorbereid door verstikkende gassen te gebruiken. Wolken gas zijn er verspreid en neergeslagen op de door de troepen der bondgenoten bezette loopgraven.

De gassen vormden op het oog een lage wolk van een donkere groenachtige kleur, die naar boven toe tot lichtgeel opklaarde. De wolk kon een hoogte van honderd meter hebben. Deze gassen schijnen uit verschillende soorten te bestaan: chloor, formoldampen, salpeterachtige dampen, zwavelig zuur en gassen, waarvan de aard nog niet is vastgesteld.

Om die gassen te verspreiden hebben de Duitsers de volgende middelen gebruikt.

- a. Vuren, voor de loopgraven ontstoken. De gassen, die er uit opstijgen worden door de wind in de richting van de vijandelijke stellingen gedreven;
- b. Flessen, die met de hand of met een machine in de loopgraven geslingerd worden;
- c. Buizen, die gassen verspreiden;
- d. Granaten, die verstikkende gassen bevatten.

De gassen, waar de Duitsers gebruik van gemaakt hebben doen hun invloed tot op drie kilometer afstand voelen. Na één of anderhalve minuut, doen zich bij de manschappen brakingen en bloedspuwingen voor; ogen en slijmvliezen worden aangedaan; de mannen worden bevangen door een soort verdoving, die gedurende drie of vier uur en soms langer aanhoudt.

De Duitsers hebben zich lang te voren voorbereid om dat barbaarse strijdmiddel, dat door de oorlogswetten verboden is, te gebruiken.

Sedert verscheidene weken was de Belgische overheid van hun toebereidselen op de hoogte gebracht. Zij wist, dat er op het schietterrein van Houthalen bij Hasselt proeven op honden genomen waren met bommen met verstikkend gas. Zij wist ook, dat er flessen, die giftige gassen bevatten, naar het front vervoerd waren en dat er duizenden respirators vervaardigd waren, bestemd om de aanvallers tegen de uitwerking van de gassen te beschermen.

De 30^e maart heeft een Duitse krijgsgevangene, die tot het 15^e legerkorps behoorde, verklaard:

“Over het gehele front in de streek van Zillebeke bestaat een voorraad van flessen van 1,40 m hoogte; ze worden op geblindeerde plaatsen bewaard en bevatten verstikkende gassen. Ze zijn nog niet gebruikt.

“De pioniers hebben instructies ontvangen.

“Men legt de flessen in de richting van de vijand neer; de druk van achteren drijft de gassen vooruit. Men moet een gunstige wind hebben. De man, die de flessen bedient, heeft een bijzonder toestel op zijn hoofd. Alle mannen, die er mee omgaan, hebben hun neusvleugels met een doek bedekt.”

De 15^e april heeft een Duitse krijgsgevangene van het 26^e legerkorps deze inlichtingen bevestigd:

“Aan het gehele front van het 26^e legerkorps zijn flessen met gas (80 cm hoog) voorhanden. Er is een batterij van twintig buizen per veertig meter.”

De Duitsers hebben slechts op een gunstige gelegenheid gewacht. Die gelegenheid heeft zich voorgedaan, zodra de wind uit het noordoosten blies in de richting van de legers der bondgenoten.

De commissie van onderzoek meent deze lang tevoren beraamde aanslag, die na zoveel andere schendingen van de oorlogswetten door de Duitse troepen gepleegd is, aan de openbare mening te moeten bekend maken.

Aldus het rapport.

De Vlamingen in het leger.

Een onzer correspondenten meldt:

De Vlamingen zijn in het Belgische leger zo goed vertegenwoordigd, dat zij er 68 procent van uitmaken.

Na de val van Antwerpen. De dekking van de terugtocht.

St. Adresse, 29 april.

Een nieuwe officieuze publicatie geeft de wapenfeiten weer, waardoor de artillerieregimenten der vierde gemengde Belgische legerbrigade in hun vaandels, behalve de naam Halen, ook het opschrift Kwatrecht 9-10 oktober 1914 hebben verworven en geeft inlichtingen omtrent de wijze waarop na de val van Antwerpen de terugtocht van het Belgische leger werd gedekt.

Enige dagen geleden gaf ik u een uiteenzetting weer omtrent de belangrijke ontmoeting, die er midden augustus te Halen plaats had en waarbij de 4^e gemengde brigade zich bijzonder had onderscheiden. Over de verdere loop der gebeurtenissen, meer in het bijzonder betreffende de verrichtingen van de artillerie van die brigade op 9 en 10 oktober rondom Kwatrecht, wordt licht ontstoken in deze nieuwe publicatie.

De snel wassende overmacht van de vijand leidde tot het in de nacht van de 18^e op de 19^e augustus genomen besluit om de stelling op de Gete op te geven en de artillerie van de 4^e brigade terug te doen trekken op de stelling Antwerpen. Zij stelde zich daardoor aan de rechterflank van de Duitse verbindingen door midden België.

Tot de 9^e september bleef zij de Duitse legerscharen bezig houden. Die dag trad de voor de Duitsers zo kritieke toestand in van het plotseling ondernomen Franse offensief, dat van 9 tot 13 september met zulk een succes werd gevoerd, dat de vijand verrast werd en in wanorde op de Aisne moest terugtrekken.

In die kritieke toestand stuurden de Duitsers alle in België beschikbare troepen naar Frankrijk, waardoor het IIIe en IXe reservekorps in geforceerde marsen uit België vertrok. Onmiddellijk werden door het Belgische opperbevel de Duitse landweerdivisies en

de divisies marinetroepen, die als bezettingskorpsen achterbleven, met alle beschikbare kracht aangevallen. Het doel werd bereikt, het IIIe en IXe legerkorps keerden inderhaast terug om de bedreigde verbindingen te beschermen. De publicatie zegt verder: "Het valt niet te betwijfelen, dat de aanvallende kracht, waarvan onze troepen onder Antwerpen blijk gaven, een van de voornaamste redenen was, die het Duitse legercommando er toe deden besluiten zich van de stelling Antwerpen meester te maken. Na tegen einde september het reusachtige belegeringsmaterieel, dat het van Maubeuge kon terugtrekken, voor de muren van Antwerpen te hebben gebracht, begon het onze forten en onze verdedigingswerken onder een hagel van ijzer te verpletteren".

Na tien dagen van verschrikkelijke botsingen, waarbij aanvallen ten koste van bovenmenselijke inspanning worden afgeslagen, gebeurt het onvermijdelijke: "Onze dappere divisies, die sedert verscheidene dagen alleen moeten strijden, verpletterd onder het verschrikkelijke vuur van een artillerie van duivelse macht, kunnen weldra niet langer beletten, dat de vijand in de richting van Lier doorbreekt. De Duitsers trekken de Nete over. In de rug aangevallen, valt geheel de eerste verdedigingslinie; zo is de stad Antwerpen aan de beschieting blootgesteld.

"De Engelse mariniers, die juist aangekomen zijn, kunnen nog slechts helpen om voor korte tijd een weerstand te verlengen, die voortaan toch onmogelijk is."

Men weet dat op 7 oktober het besluit viel Antwerpen te verlaten.

Om de aftocht van het leger mogelijk te maken was het niet alleen noodzakelijk de vijand in zijn achtervolgingspogingen te stuiten en op te houden, ook en wel voornamelijk moest worden voorkomen, dat de vijand het terugtrekkende leger over Gent en Brugge in de flank

tastte, welk gevaar te groter was, nu Aalst door de vijand bezet was. De opdracht om de vijand voor Gent op te houden werd uitgevoerd door een detachement Belgische vrijwilligers, een weinig ruitery en de inmiddels aangekomen Franse versterkingen, de marinesoldaten van admiraal Ronarch. Deze brigade, 15 tot 16.000 man sterk (2 regimenten van 3 bataljons en 1 compagnie mitrailleurs inbegrepen) was van Parijs naar Duinkerken gedirigeerd, doch had onderweg bevel gekregen om per spoor naar Antwerpen te gaan om de bezetting der stad te gaan steunen. Zij kwam echter eerst de 8^e te Gent aan toen de legeraftocht reeds werd uitgevoerd.

Onmiddellijk werden de troepen ontscheept en zij begaven zich naar Melle en nog dezelfde dag werden de loopgraven bezet, die de Belgen reeds tussen Kwatrecht en Gontrode hadden gedolven. Het overige van de te verdedigen stelling in de bocht van de Schelde, zuidelijk van Gent, tussen Lemberge en Schelderode, werd door de Belgische vrijwilligers bezet. De toegang van Gent langs de oostelijke wegen werd verdedigd door een deel der Franse marinefuseliers. Maar de gehele bezetting beschikte niet over artillerie, onmisbaar tot het bieden van tegenstand.

Ondanks de vermoedenissen, doorstaan bij de verdediging van Antwerpen, werd de artillerie der IVe gemengde brigade opnieuw in actie gebracht.

De 7^e, 8^e en 9^e batterij van deze groep bevond zich in de ochtend van de 9^e oktober in de stelling ten zuidwesten van Melle, bij het gehucht Lindenhoek, waar het alle toegangen tot de te verdedigen stelling onder vuur kon nemen. De 7^e richtte men zich naar Kwatrecht, de 8^e naar Schelderode, de 9^e eerst naar Lemberge.

Deze batterijen hebben zich de 9^e en de 10^e oktober staande gehouden tegen een veel machtiger vijandelijke artillerie. De

inspanning richtte zich voornamelijk op het door de Franse mariniers verdedigde front, voornamelijk tegen Kwatrecht, dat op de hoofdverbindingsweg van Aalst met Gent lag. De mariniers hebben daar, prachtig ondersteund door de Belgische artillerie, lang hardnekkig stand gehouden, om eerst na een moeilijke terreinverdediging op het talud van de spoorweg terug te trekken.

De pogingen van de Duitsers om buiten Kwatrecht te komen, mislukken alle door het juist vuren der Belgische artillerie, wat op een ogenblik bij een nieuwe mislukking een geweldige geestdrift bij de mariniers verwekt, die de Belgische artillerie toejuichen.

Het rapport zegt: "Een Duitse batterij wordt gemeld aan de spoorwegovergang bij Kwatrecht; de 7^e batterij neemt ze onmiddellijk onder vuur en dwingt ze tot stilzwijgen. Ze doet de caissons springen en doodt een groot gedeelte van de paarden, zodat de artillerie in paniek op de vlucht slaat met achterlating van haar stukken.

Als verder de mariniers tegenaanvallen ondernemen in het bos van Gontrode, krijgt admiraal Ronarch opnieuw steun van de batterijen, die vijandelijke uitvallen keren.

In de nacht van de 10^e op de 11^e oktober is de opdracht volbracht en krijgt de divisie bevel het gevecht af te breken. In volmaakte orde gaat men zich op de kust terugtrekken en op de IJzerlinie, om daar opnieuw een belangrijk aandeel in de krijgsverrichtingen te gaan nemen.